

V I N T A G E

Vasile Th. Cancicov s-a născut la 16 octombrie 1873, într-o familie de condiție modestă din Bacău. Este al doilea născut din cei șase copii ai cuplului Theodor Al. Cancicov (funcționar) și Raluca, născută Stanciu (casnică, fiică de funcționar). Fratele mai mic al lui Vasile, cunoscutul om politic liberal Mircea Th. Cancicov (1884–1959), a fost în mai multe rânduri ministru la sfârșitul anilor 1930; persecutat și încarcerat de comuniști, avea să moară în închisoarea de la Râmnicu Sărat.

După studii primare la Bacău și Iași, Vasile Cancicov se înscrie în 1892 la Facultatea de Drept a Universității București. Se implică activ în mișcările studențești de protest din vara anului 1894, declanșate de procesul intentat, la Cluj, liderilor mișcării memorandiste a românilor transilvăneni. În 1896 obține diploma de licențiat în drept și se înscrie în Baroul București. Activează în cadrul influentei Ligi pentru Unitatea Culturală a tuturor Românilor. În primăvara lui 1898 intră în politică și se înscrie în Partidul Conservator. La nici 26 de ani împliniți este ales, în mai 1899, deputat de Bacău. În alegerile din februarie 1905 obține un nou mandat de deputat. În 1908 părăsește rândurile Partidului Conservator și decide să-l urmeze pe Take Ionescu în nou creatul Partid Conservator-Democrat. În această perioadă devine director al cotidianului *Ordinea*, „organ conservator-democrat”. În noiembrie 1912 obține un al treilea (și ultim) mandat de deputat. În 1914 se retrage de pe scena politică și, până la sfârșitul vieții, se va ocupa, cu destul succes, doar cu avocatura. Unele dintre pledoariile sale sunt publicate sub forma câtorva broșuri, apărute între 1915 și 1928.

După ce România intră în prima conflagrație mondială, decide să rămână în București aflăți sub ocupația Puterilor Centrale. Din cauza trecutului său politic, este reținut și privat de libertate timp de 20 de luni. Jurnalul ținut în toată această perioadă va fi publicat în 1921, sub titlul *Impresiuni și păreri personale din timpul războiului României*. A fost decorat atât de regele Carol I, cu ordinul „Coroana României”, în grad de comandor (1913), cât și de regele Ferdinand, cu „Steaua României”, în grad de ofițer (1921). Se stinge din viață la 27 mai 1931, la București.

Jurnalul său este reeditat acum pentru prima oară după aproape o sută de ani.

Daniel Cain (n. 1972) a lucrat ca cercetător la Institutul de Studii Sud-Est Europene, din cadrul Academiei Române (2005–2014), și este în prezent cercetător la Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași, în cadrul proiectului „Diplomați străini în Vechiul Regat. Forme de socializare și experiențe mondene (1881–1914)”. Cadru didactic asociat la Universitatea din București; secretar al părții române în Comisia Mixtă de Istorie româno-bulgară. Autor și editor al unor volume și studii despre realitățile din spațiul sud-est european de la începutul secolului trecut.

VASILE TH. CANCICOV

JURNAL
DIN VREMEA
OCUPAȚIEI

**

IMPRESIUNI ȘI PĂRERI PERSONALE
DIN TIMPUL RĂZBOIULUI ROMÂNIEI

———— JURNAL ZILNIC ————

14 AUGUST 1917 – 31 DECEMBRIE 1918

Selecție de texte și ediție îngrijită de
Daniel Cain

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Adina Săucan
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Georgeta-Anca Ionescu
DTP: Radu Dobreci, Carmen Petrescu

Tipărit la Proeditură și Tipografie

© HUMANITAS, 2016, pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Cancicov, Vasile Th.

Jurnal din vremea ocupației / Vasile Th. Cancicov;
selecție text, ed.: Daniel Cain. – București: Humanitas, 2015–
2 vol.

ISBN 978-973-50-4988-1

Vol. 2: Impresiuni și păreri personale din
timpul războiului României – jurnal zilnic:
14 august 1917–31 decembrie 1918. – 2016 –

ISBN 978-973-50-4990-4

I. Cain, Daniel (text.; ed.)

821.135.1-94

94(498)(0:82-94)

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

NOTA EDITURII

Acest al doilea volum (și ultimul) al jurnalului pe care l-a ținut Vasile Th. Cancicov în anii 1916–1918 a fost pregătit conform criteriilor de selecție a textelor și de editare detaliate în „Nota asupra ediției“ din primul volum (*13 august 1916–13 august 1917*), apărut la Editura Humanitas la sfârșitul anului 2015. Contextul istoric, biografia lui Cancicov și importanța documentară a însemnărilor lui sunt expuse și explicate în introducerea editorului din volumul I. Au fost preluate din acel volum unele note de subsol, completându-se, acolo unde a fost cazul, biografia diverselor personaje în funcție de contextul istoric.

Imaginile care ilustrează volumul au fost selectate și adăugate în editură. Realizarea dosarului iconografic a fost posibilă cu ajutorul Muzeului Național de Istorie a României și cu ajutorul domnului Radu Oltean; editura le mulțumește.

*

Reamintim cititorului că datele din jurnal sunt consemnate ca în ediția princeps, conform calendarului iulian (pe stil vechi), aflat în vigoare pe atunci în Vechiul Regat; astfel, 1 decembrie 1918 (stil nou) este de fapt 18 noiembrie pe stil vechi.

PREFAȚĂ

Prefața ce figurează în fruntea volumului I lămurea atmosfera opiniei publice din regat, în momentul începerei războiului nostru, deci anterioară celor ce aveam să scriu și fără să mă ocup într-o nimic de ce urma să citească publicul în lucrarea mea.

A fost poate o lacună.

Azi când încep publicarea volumului II sunt dator a da câteva explicațiuni privitoare la cuprinsul ambelor volume, fără de cari s-ar putea da interpretări greșite scopului urmărit de mine.

Letopisițiul acesta – ca să-l numesc așa – este o amestecătură între viața mea zilnică și între evenimentele ce am străbătut. Amestecul acesta e datorat faptului că atunci când l-am scris nu credeam că îl voi da publicității.

Prietenii ce mi-au citit manuscrisul m-au convins că trebuie publicat.

Trebuia să-l ciuntesc în ce privea viața mea intimă? N-ar fi avut explicație multe din cele scrise și cari se explică numai prin starea sufletului meu din acele momente. Omul public are ascunse împrejurări cari îl fac de multe ori de neînțeles în actele vieții lui publice. Aceste secrete n-am vrut să le păstrez numai pentru mine, tocmai pentru ca cetitorul să mă înțeleagă și să nu vadă contradicțiuni acolo unde numai zdruncinări morale profunde le pot justifica.

Dacă războiul și consecințele lui nu m-ar fi atins atât de dureros personal, cititorul ar fi avut Impresiunile și părerile mele

personale cu totul sub altă înfățișare și care poate ar fi interesat mai puțin, avându-se în vedere neînsemnata mea personalitate. Așa însă cum le-am scris, impresiunile mele au o altă importanță. În cele scrise de mine dacă nu se va găsi istorie nepărtinitoare, fiecare cetățean, ce a suferit, ce a asistat ca și mine la tragedia războiului, se va revedea pe el însuși și își va reaminti viața lui proprie. Acest lucru cred că va interesa pe toată lumea; revederea celor petrecute și transmiterea lor pentru mâine m-au determinat să public jurnalul meu de zi.

Am fost nevoit, în primul volum mai puțin, în cel al doilea mai mult, să înregistrez evenimentele războiului și ale catastrofei universale și în afară de războiul nostru. Am făcut-o pentru că între aceste evenimente și noi era o strânsă legătură, mai ales la sfârșit, luptele și politica din Apus erau considerate de cei zdrobiți și desființați ca propriile lor lupte și propriile lor victorii. Cu atât mai rămăsesem în umilință, cu speranța în Apus, după cum și nenorocirea ne venise din evenimentele din Răsărit.

Puteam să nu mă ocup zilnic de ele?

Dacă însă, în înregistrarea acestor evenimente și în aprecierea mea personală asupra lor, publicul va găsi neexactități sau aprecieri greșite, e rugat să nu uite un lucru, că mai ales în timpul ocupațiunii noi n-am fost hrăniți decât cu otrava știrilor false și interesate, pornite de la inamic. Acele timpuri le-am trăit, așa cum s-au desfășurat. Asta e și cauza că n-am intitulat lucrarea mea „istorie“, ci „impresiuni și păreri personale“.

În volumul al II-lea și mai ales în partea finală am alunecat poate prea mult pe panta politicii și a evenimentelor politice, dar era inadmisibil să-ți pui pe hârtie impresiunile zilei fără să atingi această dureroasă parte a vieții de stat a țării noastre, a politicii duse de câțiva inși în timpul ocupației, înainte, pe timpul și după rușinoasa Pace de la București. Și dacă am un regret e că fără voia mea, ca și operatorul de cinematograf care, pe când înregistrează scene, prinde în obiectivul lui chiar pe cei ce n-ar fi dorit să-i coprindă, așa am pățit și eu, am prins în

angrenajul evenimentelor, ce îmi făcusem o datorie de a le înregistra așa cum se petreceau, personagii dintre acelea, ce pentru anumite considerente aș fi dorit să nu am ocazia să mă ocup de ele.

A fi șters aceste figuri și acțiunea lor ar fi fost nu să falsific istoria, cum s-ar exprima clișeul locurilor comune, dar aș fi falsificat viața de toate zilele a concetățenilor mei, cu cari am trăit cele mai amare zile ale vieții mele de român.

V.T.C.

1917
14 august–31 decembrie

UN AN DE LA MOBILIZAREA ROMÂNIEI

Luni, 14 august

Dacă ar fi să se serbeze și zilele de amintire ale marilor nenorociri, ziua de azi ar fi mare sărbătoare în România.

Azi e anul de la intrarea noastră în război.

Ce distanță am străbătut într-un singur an!

Nu mai departe decât acum un an eram o țară cu un mare – nu zic și meritat – prestigiu, bogată, mai bogată de cum ne-am cunoscut noi vreodată, grâнарul Europei și una din cele mai mari exploatoare de petrol; acum un an aveam o armată de 600 000 oameni cu care ne mândream, pentru că pretutindeni avea o reputație de oștire eroică; acum un an eram o țară liberă și independentă, iar populația se bucura de cele mai largi libertăți constituționale; acum un an bogăția circulațiunii era imensă, aurul curgea în visteria statului, piața gema de cumpărători și de concurență. În viața de toate zilele strălucea vigoarea și sănătatea.

Așa era acum un an.

Iar după un an suntem o ruină. Ca un vânt ce sufla peste un castel de cărți de joc, așa a prăbușit războiul România; din țară liberă și independentă, trei sferturi e invadată de dușmani, strivită și stoarsă în vlaga și bogăția ei; iar din popor neatârnat am ajuns sclavi nemților, ungarilor și bulgarilor; restul de un sfert din țară e și el sclav rușilor, înnebuniți în anarhie.

Din cei 600 000 soldați au pierit jumătate fără eroism, grație incapacității conducătorilor și jertfă boalelor infecțioase.

Acum un an aveam un ideal măreț și posibil de îndeplinit prin victorie, încurajați și sprijiniți de aliați puternici; după un an suntem abandonați propriilor noastre puteri istovite de pretutindeni, iar de idealul nostru nu mai vorbește nimeni. Dacă din când în când simpatia unui aliat se mai manifestă este ca să ne dorească „refacerea”. Bătuți de inamici și abandonați de aliați, idealul țării a ajuns de a ne putea reface ce am fost „*acum un an*”.

După un an întreg de înfrângeri și umilire, a vrut D-zeu să ne dea o singură mângâiere, licărirea din nou a vechii vitejii a soldatului român. Noi natural că știm puțin, mai mult simțim din instinct decât știm că vitejia a reînviat pe frontul Siretului. Câteva gazete străine, ce ne-au parvenit pe ascuns, aduc știri foarte încurajatoare. Ziarele engleze scriu că „*pe Siret soldatul român a salvat întreg frontul oriental*”. Când ofensiva germano-austriacă din Galiția și Bucovina ajunsese la dezastrul rus, s-a știut de pretutindeni că din cauza anarhiei rusești nu mai există speranță ca germanii să fie oprîți în planul lor, care era de a pune mâna pe Moldova și Basarabia, două noi grânare importante pentru aprovizionare, de a ocupa Odessa și a deschide libera comunicare pe Dunăre, comunicație imposibilă prin rămânerea Galațiului în mâinile românilor.

Presa franceză și engleză recunoșteau pericolul ce consta în faptul că Puterile Centrale căpătau noi forțe de rezistență. S-a pus chiar chestiunea dacă nu cumva acest succes ar anihila efectul blocusului maritim. Ofensiva nemților era în așa plin mers la un moment dat, încât Basarabia fără Moldova însă constituia un mare pericol strategic, de aceea în prim loc trebuia cucerită Moldova. Cum? Oprindu-se ofensiva asupra Basarabiei și trecerea lui Mackensen¹ peste Siret.

1. August von Mackensen (1849–1945), feldmareșal german, comandant al trupelor Puterilor Centrale în campania din România (1916–1918).

Acest plan al lui Hindenburg¹, spune ziarul englez, a fost aflat în Moldova. Eu cred că a fost cunoscut și în teritoriul ocupat. Atunci, cei de aci s-au pus pe lucru să ajute pe nemți în realizarea planului lor. Atunci a început acțiunea dlui Carp² pentru detronarea Regelui, formarea unui guvern după cucerirea Moldovei, care să ajute acțiunea Puterilor Centrale și să primească în schimb Basarabia din mâna puterilor ce ar fi ocupat-o. [...]

În Moldova din contra, lumea încrezătoare în oștirea refăcută a avut încredere în generalii ei și în vitejia soldatului ce s-au pus strajă în Carpați și pe Siret. Trădată de armata rusă, armata română a rezistat și a făcut față atacurilor formidabile ale lui Mackensen și Arhiducelui Iosef³. Se zice în această gazetă amică că „*de piepturile soldaților români s-au zdrobit planurile lui Hindenburg*“. Nereușind acțiunea de la sud, cea de la nord nu se mai putea desfășura.

E singura noastră mângâiere când încheiem un an întreg de nenorociri. [...]

Marți, 15 august

Pușinii patrioți ce se mai găsesc în Capitală și-au schimbat radical moralul. Am întâlnit în drumul meu la spital câțiva, sunt cu mare încredere într-un rezultat favorabil al războiului în ce privește pe aliații noștri și care se va repercuta și asupra noastră. Sunt entuziasmați de eșuarea planurilor dlui Carp; în schimb, ni se spune că au dispărut din circulație de două zile toți filo-germanii cu pariurile. Au intrat ca șobolanii în găuri. România n-a vrut să fie sugrumată. [...]

1. Paul von Hindenburg (1847–1934), militar și, ulterior, om politic german. În august 1916 a devenit șeful Statului-Major german.

2. Petre P. Carp (1837–1919), lider conservator și diplomat, prim-ministru (1900–1901, 1910–1912).

3. Arhiducele Joseph August de Austria (1872–1962), comandantul armatei austro-ungare pe frontul de luptă cu Rusia și România.

Miercuri, 16 august

Ieșind din casă, două zile în șir m-am obosit cumplit, ceea ce mi-a dat azi și indispoziție, și febră, așa că mi-e greu să pun azi ceva pe hârtie. De altfel nici o bucurie de pe câmpurile de resbel. [...]

Joi, 17 august

Azi s-a redat publicului Capitalei o mare înlesnire în ce privește circulațiunea; s-a reluat circularea liniei tramvaiului electric No. 15, 16 și 17. Ele fuseseră suprimate încă de la începutul ocupației. Populația a suferit grozav prin suprimarea totală a tramvaiului. Orașul nostru are o suprafață prea mare pentru ca orice cursă să poată fi făcută pe jos. Multă lume s-a stabilit pe la periferii numai bazați că au linia de tramvai care îi poate aduce la centrul orașului; la un moment dat lumea aceasta s-a văzut în neputință de a-și mai putea căuta de treburi. Sunt curse ce trec de două ore. [...] Un om pentru o singură afacere își pierde ziua întreagă. Când vremea e bună mai merge, dar când e ploaie, călduri mari sau zăpadă, te lipsești să-ți mai vezi de treabă. Dar bătrânii? Dar cei bolnavi? [...] Pe timpul când circulația cu birjele se făcea numai cu ausweisuri¹, se găseau trăsuri; de când s-a dat libertate tuturor a circula, nu mai e posibil să găsești trăsura liberă, ele fiind extrem de puține și cererea extrem de mare. Iată de ce salutăm cu bucurie evenimentul punerii în circulație a tramvaiului electric, chiar așa redus cum se anunță. E lume în Capitală care nu s-a văzut de un an din cauza lipsei mijloacelor de transport, ca și cum n-ar locui în unul și același oraș.

Ca răspuns la manifestul prin care d. P. Carp – cu permisiunea komandaturei – cere populației mandatul de a trata o colaborare cu Puterile Centrale, s-a răspândit zilele acestea un „*contra manifest*“ anonim și poligrafat, prin care cetățenii sunt făcuți atenți asupra necesității de a rămâne „*buni români*“.

1. Permise (germ.).

Li se amintește că armata română compusă din frații și copiii noștri luptă eroic în acest moment chiar, contra germanilor cu cari d. Carp pretinde să ne înfrățim, așa că ar fi să luptăm noi în contra copiilor și fraților noștri. Se mai amintește poporului român faptul că Regele Ferdinand, pe care noi suntem rugați să-l alungăm, este german, este un Hohenzollern rudă cu Kaiserul, dar că n-a vrut să ție nici o seamă de rudenie și neamul lui când a fost vorba de interesele poporului peste care domnește și, în loc să meargă cu germanii și ungurii cum i-ar fi fost ușor să facă, deoarece aveam și o convenție pe care n-o încheiase el, a preferat să meargă cu armata română în contra intereselor germane și ale lui proprii, de familie.

Acest „*contra manifest*“ a făcut o mare impresie în popor și a produs o mare alarmă în administrația și Poliția Militară germană. [...]

Vineri, 18 august

[...] Pe fronturi se mențin pretutindeni lupte fără succese. Românii ar fi atacat din nou la sud de Târgu-Ocna, fără succes. [...]

PRIMUL NUMĂR DIN *LUMINA*

Sâmbătă, 19 august

Dl C. Stere¹ a scos azi primul număr din ziarul său *Lumina*.

În afară de un program foarte frumos – dacă ar fi sincer și dezinteresat –, ziarul nu conține nimic de seamă; e mai prejos de toate așteptările. Spuneam că de ar fi sincer și dezinteresat, ceea ce n-ar fi cazul cu d. Stere; în adevăr, ambițios peste măsură, abia ieșit din Partidul Liberal, care după propria-i mărturisire

1. Constantin Stere (1865–1936), om politic, publicist și scriitor, rector al Universității din Iași (1913–1916) și președinte al Sfatului Țării (1918).

a fost cloaca din care au pornit toate nenorocirile țării acesteia, mai are și dezavantajul că a părăsit partidul într-un moment în care șeful este peste front și, după unii, chiar fără puțința de a se mai întoarce. Trăit în trecut din cașcavalul Băncii Naționale, a intrat a doua zi după ocupație în cașcavalul Băncii Generale. Iată pentru ce mie nu-mi inspira încredere programul prea frumos din fruntea primului număr al *Luminei*.

La vremuri noi – oameni noi, merge. Dar la vremuri noi, aceiași oameni vechi nu miroase a bine. Nu e vorba, se poate ca în fapt mulți din cei vechi să devină oameni noi; d. Stere însă nu se poate schimba, căci e omul *pornit*. [...]

El nu vede în toate decât mâna Rusiei; acest lucru e evanghelie pentru el de 25 de ani. Chiar dacă în unele lucruri ar avea dreptate, lumea nu-l urmează, deoarece îl știe pornit. Acum mai mult ca oricând și-a reluat cântecul și apa e la moara lui. Germanii, ce ne stăpânesc, sunt dușmanii Rusiei; ce câmp vast și liber pentru propaganda sa; asta însă nu-i dă dreptul să pretindă că e *om nou*, la vremuri noi. [...]

Duminică, 20 august

Jaful continuă. Se cară din țară în afară și se rechiziționează de inamici tot ce ne-ar putea servi la alimentare. Se transportă nu numai grânele, fără să se fi achitat un ban proprietarilor până acum, dar se transportă vitele: vaci, oi, porci, tot felul de paseri, ouă, brânză, grăsimile, fructele și zarzavaturile, în natură sau transformate în conserve.

Acum a ieșit zvonul că vor să confiște averile celor aflați în Moldova. Deocamdată s-au fixat custodii care să strângă veniturile acestor refugiați în comptul administrației de ocupație. Custozii sunt în mare parte germani. [...]

Luni, 21 august

Sub impresiunea prevederilor financiare viitoare ale statului, a cărui șubriditate e zugrăvită zilnic de gazeta de aci, mă

gândesc la falimentul nostru viitor. Statul va ieși din acest război cu o datorie publică imensă, neimaginabilă încă, așa că nu văd cum se va plăti din veniturile țării măcar cuponul datoriei publice. Țara ruinată, căi de comunicație distruse și populația sărăcită sunt cei chemați să dea veniturile necesare. Cum să le dea? Și atunci, mă gândesc la noi, contribuabilii ce mai avem încă bruma ceva și mă întreb, nu cumva ne vom egala în sărăcie?

Și până la sărăcia viitoare, ne pândește lipsa putinței de a ne alimenta la iarnă. Pacea ce un moment se strevăzuse nu se mai zărește de nicăieri. Zdrobirea rușilor nu a zdruncinat și nu va zdruncina frontul din Apus, dar ne distruge pe noi. Anarhia a cuprins întregul imperiu rusesc, și armata toată e infestată de revoluție. Dacă până azi mai luptă unele unități e grație energiei și curajului lui Kornilow¹, dar nimic nu văd să oprească prăbușirea Rusiei; or de Rusia e legată soarta țării noastre. [...]

Marți, 22 august

Pe când noi tremuram de nerăbdarea de a afla din moment într-altul un succes decisiv al aliaților noștri, succes care să ne reînvieze speranțele pierdute, ne-am trezit din contra azi cu titluri mari în gazete: „*Noi mari succese germane*“!

Unde? În Apus? – Nu. În Italia? – Nu. Tot în Rusia, în putregaiul pe mâna căruia ne-au dat iubiții noștri aliați. O nouă mare ofensivă germană a pornit la nordul frontului rusesc. Dintr-un prim elan germanii au trecut Dvina, pe malul cărui râu stăteau în tranșee de doi ani de zile, și au ocupat Riga. Ca și în Galiția și aci, armata rusă a refuzat să lupte și a fugit. Rușii sunt în plină retragere și debandadă. De astă dată trebuie să se aleagă la un fel, sau dictatura înfrânge anarhia socialistă, sau triumfă anarhia și Rusia va încheia pacea separată în orice condițiuni.

1. Lavr Kornilov (1870–1918), general rus, comandantul unicei ofensive rusești care mai repurta victorii în iunie 1917; câteva luni mai târziu, avea să organizeze o tentativă eșuată de lovitură de stat împotriva guvernului Kerenski, care avea să ducă la accentuarea crizei politice din Rusia și să înlesnească venirea la putere a bolșevicilor.

Nici o țară din lume n-a avut în acest război situația noastră nenorocită. Încecinați numai cu un singur aliat, și acela cel mai ticălos; de celelalte trei laturi ne învecinăm cu dușmanul. [...]

Soarta României e din ce în ce mai rea. [...]

Miercuri, 23 august

Nimic pe ziua de azi. Starea mea s-a mai îmbunătățit într-o câțva, mă mișc cu mai multă înlesnire. Mă pot hrăni puțin, dorm și mă simt mult mai puțin obosit. De o săptămână fac și puțină gimnastică de cameră, ceea ce pare a opri atrofia musculară ce mă îngrijora foarte mult. [...]

Nemții au pavoazat orașul cu drapelele lor ca să sărbătorească marea victorie din Rusia, luarea orașului Riga. [...]

ȘTIRI FANTASTICE DIN MOLDOVA

Joi, 24 august

În tot timpul ce a trecut de la ocupațiunea germană și până azi, noi n-am mai avut nici o cunoștință de ce este în Moldova, în afară de unele cancanuri și câteva comunicate ale Marelui Stat-Major.

În ce privesc însă chestiile de familie și relațiunile prietenești n-am putut nimeni să aflăm nimic, de la cei plecați acolo. Mai trăiesc sau nu? Un mare semn de întrebare, mai ales că mereu ni se spune că s-a pierdut din oștire și multă populație a fost secerată de boli molipsitoare. Cine sunt victimele?

Câțiva privilegiați au primit – se zice – prin intermediul Crucii Roșii telegrame cu conținuturi: „*suntem bine*“. Nimic, dar nici acest nimic eu nu l-am avut de la ai mei. [...]

Lipsa aceasta de putința comunicării a dat naștere la fel de fel de legende transmise de inventatori [...] după cari nenorociri fantastice s-ar fi petrecut în Moldova [...], legende descrise

cu tendința de a ne îngrozi și demoraliza, ca să conchidem că tot mai bine e cu nemții.

Nimeni nu dă însă crezământ la aceste povești, chiar când ele ar conține un sâmbure de adevăr, cum ar fi chestia sanitară mizerabilă în care suntem convinși că trebuie să se scalde Moldova. [...]

Vineri, 25 august

Azi am primit de la Central Polizei Stelle¹ un bilet prin care sunt autorizat [...] să mă duc la Palatul de Justiție, ca să dau oarecari informații la Tribunalul german într-un proces. [...]

De altfel nu le-am fost de nici un folos. Permisul l-am primit la ora 2 jum. p.m., iar procesul se judecase de Tribunalul Militar încă de la ora 8 jum. dimineața. În schimb am pășit pentru prima oară pragul Palatului de Justiție cu sentimentul că am libertatea de a pătrunde în el. [...]

Sâmbătă, 26 august

Am făcut azi un act de curaj; cu tot consemnul, am ieșit din București, m-am dus la moșie la Pipera, unde am stat toată ziua. Am profitat de iluzia unei complete libertăți. Cum ieși din Capitală uiți de ocupațiunea germană, ce nu-ți mai sare în ochi la orice pas. În afară de o santinelă ce am întâlnit la podul de la Herăstrău, drumul și câmpia e liber de prezența lor. Pretutindeni munca câmpului se executa fără să ai impresia catastrofei prin care trecem. La moșie am găsit la muncă prizonieri ruși, oameni foarte voinici, dar extrem de leneși. De altfel prizonierul e plătit numai cu 0,30 bani pe zi plus hrana, lucru foarte nedrept. [...]

Seara m-am reîntors cu grija omului ce a făcut o faptă ce îi era oprită. Nimeni nu m-a căutat în lipsă, așa că escapada a fost reușită; sunt puțin obosit, prea mult aer și am umblat prea mult în soare, lucru de care mă dezobișnuisem. [...]

1. Secția Centrală de Poliție (germ.).

CUPRINS

Nota editurii 5

Prefață 7

1917: 14 august–31 decembrie

Un an de la mobilizarea României 11

Primul număr din *Lumina* 15

Știri fantastice din Moldova 18

Cine e provocatorul războiului european? 20

Răspunsul lui Wilson la Nota de pace a Papei 21

Câte ceva din nepregătirea noastră militară 23

Ceva din fizionomia nouă a Capitalei 25

Prima mea zi liberă 30

Nemții ne vorbesc deja de fostul regat al României 31

Brătianu vorbește presei rusești 32

Puterile Centrale răspund notei papale 33

Kaiserul în România 35

Un impozit comunal pe pâine 40

Putem învăța ceva de la nemți? 42

D. Carp îndeamnă slujbașii

 să-și strânteze stomacurile 43

Mi se dă domiciliu forțat la Roșiorii de Vede 46

C. Stere și Regele Carol 50

O anecdotă cu rost 53

Un om născut în zodia porcului 56

La Artztkomandatur 58

Komandatura vrea să numească	
profesori universitari	60
Prin birourile komandaturei alerg de prisos	61
Pentru ce ostaticii sunt duși în Bulgaria	
și eu la Roșiorii de Vede	64
Românii justifică Guvernământul german	
pentru deportarea ostaticilor	66
Sovietele rusești propun Înțelegerii	
un program de pace	68
D. Marghiloman și ostaticii români	69
Plec spre domiciliul forțat	74
În orașul de exil	78
Grav conflict cu un unterofțiter	81
Cum a fost ocupat de nemți Roșiorii de Vede	83
Țăranii sub ocupație și zăifetul de la Lupu Costache	89
Zvonuri de Pace separată	100
Cum se cară avutul populației	102
Schimbarea orei germane la Roșiori	102
Noroiul și câinii din Roșiorii de Vede	104
Un „Five o'clock“ la Roșiorii de Vede	106
Starea sanitară în Roșiorii de Vede	108
Bulgarii agită chestia Dobrogei	
în ajunul armistițiului cu Rusia	113
D. C. Stere și datoria cetățenească a românului	
din teritoriul ocupat	114
Scene din năvălirea hunilor de azi	115
Alex. Beldiman vorbește publicului contra dinastiei	119
O călătorie penibilă. Roșiori–București	122
Armistițiul României	123
De ce suntem doritori de pace	126
De vorbă cu dnul Alex. Marghiloman	129
Brătianu justifică, în <i>Le Temps</i> , pacea României	132
Costul pieței la finele anului 1917	133
Caritabili din lașitate	134
Ca la Turnul Babilonului	136
Ostaticii români vor fi liberați	138
Un interviu al dlui Marghiloman	139

C. Stere cere alipirea constituțională	
a României la Austria	140
Ce cer rușii la Brest-Litovsk și ce răspunde Czernin . . .	141
Ce nu pricepe dnul Stere	144
Nu mai sunt ostatic, ci prizonier civil politic	147
Șarlatanismul nemților la Brest-Litovsk	149
Înțelegerea își precizează țelurile ei de război	152
Un ucaz al lui Lupu Costache	154

1918: 1 ianuarie–31 decembrie

Un cadou de Anul Nou	159
Comedia de la Brest-Litovsk	160
Nouă și grea amenințare pentru populația civilă	161
Un manifest bolșevic în Capitală	162
Sacrificiul nostru de sânge – pentru patrie!	169
Câteva păpușării din Reischtagul din Berlin	172
O scrisoare din Moldova ce ne înalță sufletele	173
Pericolul bolșevic	177
Cum a intrat armata română în Basarabia	180
Cum ne revine Basarabia	182
Dna Bessie Take Ionescu și tragedia României	186
În Palatul de Justiție	189
Bulgarii ne fură pe Sfântul Dumitru	191
Sfântul Dumitru revine. –	
Petre Carp cere Regelui să abdice	193
Alex. Beldiman explică de ce Regele	
și dinastia trebuie să plece	196
O deziluzie în chestia păcii	197
C. Stere și oligarhia română de ieri	199
În ajunul păcii cu România	201
Contele Czernin s-a întâlnit	
cu Regele nostru la Focșani	203
România în ajun de a accepta pacea separată	206
România acceptă în principiu	
condițiile Puterilor Centrale	208
România cedează învingătorilor Dobrogea și Carpații . .	209
Critici asupra păcii ce semnează România	212

Foștii noștri aliați justifică	
conduita de azi a României	215
Un depozit periculos în casa mea	215
Iadul din Moldova și raiul din teritoriul ocupat	217
Urme despre soarta a doi români de seamă	220
Un bandit în corpul avocaților	221
Guvernul General Averescu a demisionat	221
Alex. Marghiloman formează un guvern în Moldova . . .	222
Revin soldații noștri de pe front	224
Iar o zi de emoții pentru mine	226
O mare imprudență	230
N-ar fi mai preferabil să capitulăm?	230
O scenă hazlie	235
Contele Czernin vorbește la Viena despre pace	237
Basarabia proclamă unirea cu România	242
Contele Czernin se clatină între intrigi	
și cancanuri proprii	244
Cum s-a desăvârșit unirea la Chișinău	245
Demisia contelui Czernin și cauzele ei	248
Știri din Moldova	249
Capitala și unirea cu Basarabia	249
Ațâțări ce pot deveni periculoase	252
Se mențin aceleași năravuri urâte de ieri	256
Sentimentul de umanitate rău înțeles	257
Cum a civilizât neamțul pe țăranul român	259
Paștele reconfortării în 1918	261
Semnarea Păcii de la București	262
Cum e judecată de inamic pacea cu România	264
Cât ni s-a luat din Carpați	266
Numai falsitate și hipocrizie în tot ce am semnat	269
Cea mai mare crimă din câte au fost semnate	
în Pacea de la București	271
Criminali ori medici?	281
Cine va intra în viitorul Parlament?	282
Unde am ajuns cu scumpetea traiului?	283
Au început alegerile parlamentare	286
Campanie electorală sub baionetă germană	288

Cine au votat în Capitală	289
Doctorul Antipa nu se opune ca neamțul să ne jefuiască!	289
La Iași!	293
Deschiderea noului Parlament la Iași	295
Cu ce se ocupă Mackensen în România	298
Nemții recunosc că pacea nu va veni din victoriile lor . .	301
Program și polemici guvernamentale la Iași	302
Cum am revăzut azi pe Mișu Antonescu	304
Ziarul <i>Steagul</i> și Alex. Bădărău	305
Generalul Averescu și ratificarea Păcii de la București	308
D. Marghiloman în situațiuni penibile	313
Ultima încercare de ofensivă germană în Apus	314
Dnul C.C. Arion și drepturile evreilor	317
Gestul necuviincios al unui prefect	323
Mi se dă în fine libertatea	324
Întâmpinarea foștilor miniștri liberali, la darea lor în judecată	325
Nemții mănâncă bătaie	328
Ce au devenit cercetașii duși în Moldova?	332
Afacerea Günther în Parlamentul de la Iași	334
Intermezzo	336
Șandramaua Puterilor Centrale e gata a se prăbuși . .	339
Conflictul prezident Sturza-Vasiliu Barnoschi	339
Puterile Centrale cer armistițiul și Pace!	341
Germania cere și ea pacea	342
O intrigă stupidă	343
S-a prăbușit și Turcia. Intriga cu Dobrogea continuă . .	345
Nemții primesc condițiile lui Wilson	346
Academia Română în mare doliu. A murit Mangra	347
Împăratul Carol pe marginea prăpastiei față de popoarele sale	348
Românii din Ardeal în fața prăbușirii Ungariei	349
Se prăbușește și Germania	352
Cruzimea condițiilor președintelui Wilson	352
Austro-Ungaria imploră în disperare pacea imediată . .	354

C. Stere și ce visau străbunii noștri	355
Vaida Voevod la Arhiducele Joseph	357
Ziua reînvierii sufletelor românești	359
C. Stere ar vrea să uităm trecutul	363
Primul gest al Bucovinei	364
Demisia guvernului Marghiloman	367
Regele Ferdinand vorbește iar poporului	368
Polemică: cui datorăm Basarabia?	370
A doua mobilizare a României	372
Presă nemțofilă urează bun venit armatei franceze	375
Ordinul generalului Berthelot	
adresat autorităților noastre	377
Sărbătoarea Sfântului Mihail în 1918	379
La coșul lucrurilor netrebnice!	380
Viața imposibilă	381
Între colegii din barou	382
Reintrarea triumfală a Regelui în Capitală	385
Bucovina se alipește la Regatul României	388
Adunarea de la Alba Iulia	391
Pentru generația tânără	395
La reinstalarea Curtii de Casație	396
Dacia Traiană reconstituită	401
La parastasul lui Neculai Filipescu	404
Situația penibilă a unor domni	405
Grave tulburări muncitorești	407
Ne mai putem bizui pe legi?	409
Un rechizitoriu	410
De ce Take Ionescu refuză colaborarea cu Brătianu	412
A cui operă a fost acceptarea armistițiului nostru?	413
În ce condiții România ia loc la Conferința Păcii	416